

FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK

A kiadvány az EFOP-1.9.1-VEKOP-15-2016-00001 kódszámú „**TÁRS PROJEKT – Szociális intézményi férőhely kiváltási szakmai koordinációs műhely kialakítása**” című kiemelt projekt keretében készült.

A kiadványt a TÁRS Projekt Foglalkoztatási Munkacsoportja állította össze.

2018

Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft.

1138 Budapest, Váci út 191.
Telefon: +36 1 450 3230, +36 1 450 3240
E-mail: titkarsag@fszk.hu
Weboldal: www.fszk.hu

TARTALOM

BEVEZETÉS	4
A FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓRÓL ÁLTALÁBAN	5
A FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOKAT NYÚJTÓ SZERVEZETEK	8
ÁLLAMI INTÉZMÉNYRENDSZER	8
FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÓ SZERVEZETEK.....	8
AKKREDITÁLT FOGLALKOZTATÓK.....	10
A SZOLGÁLTATÁSOK SZEREPLŐI	11
MEGVÁLTOZOTT MUNKAKÉPESSÉGŰ SZEMÉLYEK.....	11
MUNKÁLTATÓK	12
PARTNERSZERVEZETEK	12
LAIKUS SEGÍTŐK ÉS SZAKEMBEREK.....	13
A SZOLGÁLTATÁST VÉGZŐ SZERVEZETEK TEVÉKENYSÉGEI	14
JOGSZABÁLYI HÁTTÉR.....	14
1. Egyéni tanácsadás	14
2. Csoportos tanácsadás	15
3. A munkaadók részére nyújtható szolgáltatás.....	16
4. Foglalkozási rehabilitációs célú munkaközvetítés	16
SZOLGÁLTATÁSI TEVÉKENYSÉGEK.....	17
Munkavállalók számára nyújtott szolgáltatások.....	17
Munkáltatók számára nyújtott szolgáltatások	19
Akkreditált foglalkoztatók által nyújtott szolgáltatások.....	20
Fejlesztő foglalkoztatás és szolgáltatás.....	20
AZ INTÉZMÉNYEK FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOKBAN REJLŐ LEHETŐSÉGEI	21

BEVEZETÉS

Az Európai Unió és Magyarország foglalkoztatási stratégiája kiemelten kezeli a munkaerőpiaci hátrányokkal küzdő – köztük célzottan a megváltozott munkaképességű – emberek foglalkoztathatóságának javítását. Ennek érdekében folyamatosan történnek olyan intézkedések, amelyek a rehabilitációs foglalkoztatás és a foglalkozási rehabilitáció hatékonyságát kívánják növelni.

A munkába helyezés sikerességének és a munkahely megtartásának egyik záloga a jól felkészített és kiválasztott munkaerő, valamint a megváltozott munkaképességű személyek – beleértve a fogyatékos és egészségkárosodott személyeket is – fogadására nyitott és felkészült munkáltató. Ebben a füzetben a foglalkozási rehabilitációs intézményrendszer azon szereplőit mutatjuk be, akik munkájuk során a felsorolt tevékenységekben támogatást tudnak biztosítani, vagyis foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat nyújtanak.

A füzetben **a foglalkozási rehabilitáció** általános leírását követően **a szolgáltatás szereplőinek és tevékenységeiknek bemutatása** történik. Az utolsó részben pedig **javaslatokat fogalmazunk meg az intézmények számára** arra vonatkozóan, hogyan tudják a lakóik számára elérhetővé tenni ezeket a szolgáltatásokat.

A szövegben a kék sáv közé helyeztük a praktikus tanácsokat, a *Jó tudni!* részben pedig fontos információkra hívjuk fel a figyelmet.

Ez a tájékoztató füzet egyik eleme annak a sorozatnak, melyben a kiváltáshoz kapcsolódó foglalkoztatási és foglalkozási rehabilitációs témák kerülnek bemutatásra. A kiadványsorozat elemei, valamint a szakmai fogalmak magyarázatai hozzáférhetők az FSZK honlapján, illetve elérhetők lesznek a hamarosan kialakításra kerülő TÁRS projekt honlapján is.

A FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓRÓL ÁLTALÁBAN

Mielőtt megismerkednénk a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokkal, fontos, hogy lássuk a helyüket a **komplex rehabilitáció** rendszerében.

A megváltozott munkaképességű emberek – fogyatékos és egészségkárosodott személyek – számára a komplex rehabilitáció rendszere nyújthat támogatást ahhoz, hogy élhessenek az emberi méltósághoz, az egyenlő bánásmóddhoz, a független életvitelhez és a társadalomban való részvételhez kapcsolódó jogaikkal.

A komplex rehabilitáció egészségügyi, mentálhigiénés, oktatási, képzési, átképzési, szociális és foglalkozási, foglalkoztatási rendszerekben megvalósuló folyamat, mely akkor lehet **igazán eredményes, ha**

- a rehabilitációban érintett és érdekelt egyének és szervezetek közös tervezésén alapul;
- az egyes rehabilitációs tevékenységek egymásra épülnek; és
- a folyamat eredményeinek értékelése közösen történik meg.

Tehát az érintett személy aktív részvételére és közreműködésére épül, összhangban az egyén önrendelkezési jogával.

Az 1990-es években elindult szemléletváltásnak a modern rehabilitációban elfogadott alapelve lett az **egyéni szükségleteken alapuló tervezés**, amely szerint a rehabilitáció során nem a hátrányos helyzetű ember képességeit és adottságait, hanem egyéni szükségleteit, azaz céljait és törekvéseit helyezik előtérbe.

Ennek megfelelően ma már általánosan elfogadott eljárás az, hogy a rehabilitációs folyamatba bevonják a rehabilitáció alanyát, biztosítják számára azt, hogy az őt érintő kérdésekben saját döntéseket hozhasson – ha szükséges, a támogatott döntéshozatal intézményének bevonásával.

Az érintett személy folyamatba történő bevonása egyben a rehabilitáció sikerének a záloga is, hiszen akkor lehet a rehabilitációs folyamat során az ügyfél teljes együttműködésére számítani, ha a célok kitűzésében és a hozzájuk vezető út meghatározásában is partnernek tekintjük őt.

Az aktív részvétel előfeltétele, hogy az adott személyt ellássuk a döntések meghozatalához szükséges összes információval, alternatívákat vázoljunk fel számára, s megismertessük döntései rövidebb és hosszabbtávú következményeivel.

Jó tudni!

A támogatott döntéshozatal intézménye az egyik eszköz lehet az érintettek önállóságának támogatásában, melyről a kormányhivatalok honlapján, az alábbi linken lehet bővebben tájékozódni:

http://www.kormanyhivatal.hu/download/f/b9/21000/lsmerteto_a_protokoll_alapjan.pdf

Hazánkban a **foglalkozási rehabilitáció** irányának meghatározásában az elmúlt évtizedekben jelentős változás következett be, leginkább az Európai Unióhoz történt csatlakozásunknak köszönhetően. Míg korábban a fogyatékos emberek foglalkoztatása döntő többségében a „védett” foglalkoztatóknál történt, addig napjainkra a foglalkozási rehabilitáció során – a társadalmi integráció jegyében – az elsődleges cél a **nyílt munkaerőpiacra történő eljutás** támogatása.

A fentieknek megfelelően napjainkban tehát a foglalkozási rehabilitáció célja egyfelől az, hogy az **érintett emberek alkalmassá váljanak** a minél teljesebb értékű foglalkoztatásra és érdekeltek legyenek a munkavállalásban; másfelől az, hogy a **munkáltatók befogadóvá váljanak** a fogyatékos emberek iránt. Növekedjék a fogyatékosakkal élő emberek között a foglalkoztatottak, mindenekelőtt az integráltan foglalkoztatottak száma és aránya.

A fent megfogalmazott célok megvalósításán dolgoznak a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások szakemberei.

Integrált foglalkoztatásról akkor beszélünk, ha a fogyatékos/egészségkárosodott munkavállaló fogyatékosága/betegsége jellegétől és mértékétől függetlenül olyan munkahelyen dolgozik, ahol munkatársai döntő többsége nem megváltozott munkaképességű, és munkájáért az ép munkavállalókkal azonos juttatásokban és bérben részesül.

Az elmúlt években **kibővült a szolgáltatásba bevont érintettek köre** is, mert míg korábban a szolgáltatók elsősorban a munkaviszonyban álló vagy munkaviszonyukat baleset vagy betegség miatt elvesztő megváltozott munkaképességű személyek gyógyulás utáni, egészségi állapotuknak/alkalmasságuknak megfelelő munkába helyezésére fókuszáltak, addig napjainkban a betegség, fogyatékoság miatt munkaviszonyban sosem állt, de egészségi állapot alapján arra alkalmas megváltozott munkaképességű személyek munkába állásának támogatása is tevékenységi körükbe tartozik.

Mindkét esetben nyilvánvalóan a folyamat középpontjában a foglalkoztatás, a munkaviszony és az aktív korú megváltozott munkaképességű személy áll, az **elsődleges cél** pedig a **nyílt munkaerőpiacon történő elhelyezés**.

Ideális esetben a foglalkozási rehabilitáció a **rehabilitációs folyamat** utolsó állomása. A rehabilitációs folyamat azonban nem egy egyenes vonalú út, amelyben a rehabilitáció egyes elemei egymás után következnek, hanem egy olyan folyamat, melyben az egyes elemeket és azok egymásra épülését elsősorban a rehabilitálandó személy szükségletei határozzák meg. Így előfordulhat, hogy a munkaerőpiaci integráció elősegítése érdekében a foglalkozási

rehabilitációval egyidőben kerül sor más rehabilitációs szolgáltatások igénybevételére. Gyakran a munkába állás igénye indítja el a szociális, vagy más rehabilitációs szolgáltatások iránti igényt, s gyakran a foglalkozási rehabilitációt végző szervezetek munkatársai szervezik és hangolják össze más területek rehabilitációs szolgáltatásait.

A foglalkozási rehabilitáció mind fogalomrendszerében, mind gyakorlatának folyamatában a munka világával áll szoros kötődésben, **a kapcsolódó szolgáltatásokat, foglalkoztatást és képzéseket foglalja magában**. Fogalomtárában a munkáltató, munkavállaló, foglalkoztatás, foglalkoztathatóság, munkaképesség a leggyakrabban használt kifejezések.

Jó tudni!

A foglalkozási rehabilitációhoz kapcsolódó kifejezéseket összegyűjtő és magyarázó **fogalomtárunk** elérhető a <http://fszk.hu/kiadvany/a-foglalkozasi-rehabilitacio-fogalomgyujtemenye/> honlapon és hamarosan elérhető lesz a TÁRS projekt kialakítás alatt álló honlapján is.

A további fejezetekben a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokkal ismerkedhetünk meg.

A FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOKAT NYÚJTÓ SZERVEZETEK

Hazánkban jelenleg foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat az államigazgatási szervek irányítása mellett akkreditációs tanúsítvánnyal rendelkező szolgáltató szervezetek nyújtanak. Akkreditációval nem rendelkező szervezetek is nyújthatják a szolgáltatást, azonban a tevékenység finanszírozása feltételül szabhatja az akkreditációt; különösen a hazai vagy EU-s finanszírozás várja el ezen tanúsítvány meglétét.

ÁLLAMI INTÉZMÉNYRENDSZER

A foglalkozási rehabilitáció állami intézményrendszere az elmúlt években jelentős átalakuláson ment keresztül. Jelenleg az állam szerepe főként a **rehabilitációs szolgáltatások folyamatának tervezése, koordinálása, ellenőrzése, értékelése és a visszacsatolás** területére tevődik, és nem a szolgáltatás nyújtására. A vonatkozó jogszabály alapján a rehabilitációs hatóságnak a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások biztosítása a feladata (2011. évi CXCI. törvény 8§.(2)). Ennek szellemében **a szolgáltatási tevékenységek nyújtását az állam megvásárolja** különféle **szolgáltató szervezetektől**.

Jó tudni!

A foglalkozási rehabilitáció jelenlegi helyzetéről *A foglalkozási rehabilitáció intézményrendszere* című füzetünkben részletesebben írtunk. A füzet a <http://fszk.hu/kiadvany/a-foglalkozasi-rehabilitacio-intezmenyrendszere/> honlapon a kiadványok között olvasható.

FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÓ SZERVEZETEK

Az állami feladat átvállalását végző szolgáltató szervezetek közül néhány már az 1990-es évek végétől részt vesz a fogyatékos és/vagy egészségkárosodott személyek elhelyezkedésének, munkavállalásának támogatásában.

A szervezetek tekintetében alapvetően **két csoportról beszélhetünk**:

- egyrészt azokról a szolgáltatókról, akik kifejezetten a megváltozott munkaképességű, fogyatékos személyeket tekintik célcsoportjuknak,
- másrészt azokról a szervezetekről, akik egyéb – jellemzően karitatív, szociális jellegű – feladataik ellátása mellett nyújtanak foglalkozási rehabilitációs szolgáltatást hátrányos helyzetű klienseik számára.

A szolgáltatások közös jellemzői, hogy különös figyelemmel vannak a munkáltatókra, s azokat éppúgy ügyfeleknek tekintik, mint az elhelyezkedni vágyó megváltozott munkaképességű személyeket.

A szervezetek más-más módszertanok alapján dolgoznak, melyek alapvető lépéseikben nem térnek el, de az egyes lépések során alkalmazott módszerek és eszközök eltérőek lehetnek.

A hazánkban korábban és jelenleg működő **szolgáltatás-módszertanok** a következők (a bevezető/kialakító szervezetek nevének és a bevezetés évének feltüntetésével):

- *Támogatott Foglalkoztatás Szolgáltatás* (TF) – Salva Vita Alapítvány (1996)
- *Munkaasszisztensi Szolgálat* – Regionális Szociális Forrásközpont (1999)
- *Komplex Munkaerő-piaci Szolgáltatás* (KMP /KEFISZ) – Motiváció Alapítvány (2000)
- *Megoldás Munkáltatóknak és Megváltozott Munkaképességű Munkavállalóknak* (4M Program) – Zala Megyei Munkaügyi Központ (2002)
- *Látássérültek Foglalkoztatási Rehabilitációja* (LSR / LFR) – FSZK (2008)
- *Egységes Szolgáltatás Módszertan* TÁMOP 5.3.8-11/A1-2012-0001 sz. projekt (2013)

A szervezetek szolgáltatásait ügyfelek számára ingyenesen nyújtják, melyet korábban az tett lehetővé, hogy finanszírozásuk állami támogatással „*A megváltozott munkaképességű személyek munkába helyezését elősegítő alternatív munkaerőpiaci szolgáltatások működésének támogatása*” (AMSZ) program keretében, a Zala Megyei Munkaügyi Központ, mint forráselosztó szerv közreműködésével valósult meg pályázati formában.

2012-2015 között a TÁMOP 5.3.8-11/A1-2012-0001 kódszámú „*Rehabilitáció – Érték – Változás (RÉV): Megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci helyzetének elősegítése érdekében történő rendszerszintű képzési és szolgáltatásfejlesztési modellprogram*” című kiemelt projekt keretében lehetőség nyílt uniós forrásból új szolgáltatások indítására, illetve a meglévő szolgáltató szervezetek szolgáltatási helyszíneinek bővítésére. Így a projekt keretében létrejött új szolgáltatásokkal együtt 2015-re az országban már több mint 53 szervezet 74 telephelyen nyújtott foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat.

A RÉV projekt tevékenységeiről, szakmai anyagairól, a projekt megvalósítása során kialakított nyilvántartási rendszerről és a felépült országos hálózatról a www.revprojekt.hu honlapon lehet részletesebb információkat találni.

2016 óta a **foglalkozási rehabilitációs szolgáltatók finanszírozása főként uniós forrásból történik**, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság irányításával a konvergencia régiókban megvalósuló EFOP-1.1.1-15, valamint a Budapesten és Pest megyében működő VEKOP-7.1.3-15 projektek keretében. A projektek elsődleges célja a megváltozott munkaképességű személyek nyílt munkaerőpiaci integrációjának és foglalkoztatásának elősegítése, valamint képzettségi szintjének növelése foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások nyújtásával és munkaerőpiaci aktív eszközök alkalmazásával.

Ezekbe az uniós programokba csak az **akkreditációs tanúsítvánnyal rendelkező** civil szolgáltató szervezetek kapcsolódhatnak be.

Jó tudni!

A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatók akkreditációs eljárása 2016. 06. 09-től került bevezetésre. Ennek szabályozását a *megváltozott munkaképességű személyek ellátásaival kapcsolatos eljárási szabályokról* szóló **327/2011. (XII.29.) Korm. rendelet** tartalmazza.

A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatást végző **akkreditált szervezetek szolgáltatási helyszíneiről részletes és aktuális információ** a Budapest Főváros Kormányhivatalának elektronikus felületén, az alábbi linken érhető el: <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/budapest/hirek/rehabilitacios-szolgaltatast-vegzo-akkreditalt-szolgaltatok>

Megváltozott munkaképességű személyek számára szolgáltatásnyújtás biztosításának támogatására – az uniós forrás mellett – 2018-ban hazai keret is rendelkezésre állt, melyből pályázat útján lehetett részesülni. Ezeket a programokat FOGLALKOZTATÁS 2017 és FOGLALKOZTATÁS 2018 néven a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft-n belül a Rehabilitációs Programiroda koordinálja.

Jó tudni!

A konvergencia régiókban megvalósuló EFOP-1.1.1-15 – <https://tamogatottfejlesztések.szgyf.gov.hu/2014-20/index.php/a-projekt-rovid-bemutatas-6/celrendszer> –, valamint a Budapesten és Pest megyében működő VEKOP-7.1.3-15 projektekről – <https://tamogatottfejlesztések.szgyf.gov.hu/2014-20/index.php/a-projekt-rovid-bemutatas-16/celrendszer> – a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság honlapján lehet tájékozódni.

A FOGLALKOZTATÁS 2017 – <http://fszk.hu/szakmai-tevekenysegek/komplex-rehabilitacio/foglalkozasi-rehabilitacio/foglalkoztatas-2017/> – és FOGLALKOZTATÁS 2018 – <http://fszk.hu/palyazat/foglalkoztatas2018/> – programokról honlapunkon olvashatnak bővebben.

AKKREDITÁLT FOGLALKOZTATÓK

Az akkreditált foglalkoztatók egy jelentős hányada már a területre vonatkozó támogatási rendszer – 2013. január 1-jétől lépett hatályba a 327/2012 (XI.16) Korm. rendelet – átalakítását megelőzően is nyújtott foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat. **Az új szabályozás** ezt a gyakorlatot kívánta megerősíteni azzal, hogy **részletesen rendelkezett az akkreditált foglalkoztatóknál történő szolgáltatásnyújtásról**. A jogszabály többek között meghatározza az akkreditált foglalkoztatóknál foglalkozási rehabilitációs szakmai program keretében nyújtandó „segítő szolgáltatások igénybevételének módját és rendjét”, valamint részletesen leírja a segítő szolgáltatásokat, a szolgáltatásokat nyújtó személyek körét és kötelező létszámát.

Jó tudni!

Az **akkreditált foglalkoztatásról** szóló füzetünket az FSZK honlapján a Kiadványok között lehet elérni az alábbi linken <http://fszk.hu/kiadvany/akkreditalt-foglalkoztatas/>. A füzetben részletesen írunk a foglalkoztatóknál zajló szolgáltatási tevékenységekről.

A SZOLGÁLTATÁSOK SZEREPLŐI

A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások szereplői a következők:

- aktív korú, álláskereső vagy inaktív megváltozott munkaképességű személyek;
- akkreditált foglalkoztatóknál dolgozó megváltozott munkaképességű munkavállalók;
- nyílt munkaerőpiaci munkáltatók, valamint fejlesztő-, akkreditált- és közfoglalkoztatók;
- a szolgáltatók partnerszervezetei és az állami hivatalok.

A következőkben az egyes szereplők szolgáltatási folyamatban betöltött helyét és tevékenységeit mutatjuk be.

A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatási folyamat **két főszereplőjét**

- a megváltozott munkaképességű személyek és
- a munkáltatók, foglalkoztatók adják.

Ők állnak a szolgáltatási folyamat középpontjában, egyenrangú ügyfélként.

Jó tudni!

A foglalkozási rehabilitáció folyamatában **ügyfélnek** nevezzük a szolgáltatást igénybe vevő megváltozott munkaképességű személyt és ügyfélnek tekintjük a munkáltatók képviselőit is. Egyes szervezetek őket **kliensnek** vagy **szolgáltatást kérőnek** nevezi.

MEGVÁLTOZOTT MUNKAKÉPESSÉGŰ SZEMÉLYEK

A megváltozott munkaképességű személyek csoportját a fogyatékos és az egészségkárosodott emberek alkotják, akik ahhoz, hogy munkaerőpiaci szolgáltatásban részesülhessenek **fogyatékoságukat**, illetve fennálló **egészségkárosodásukat** megfelelő **dokumentumokkal kell, hogy igazolják** a szolgáltató szervezetek felé. Erre azért van szükség, mert a szervezetek finanszírozása többnyire célcsoportokhoz kötődik, támogatást csak azok után a személyek után tudnak igénybe venni a szolgáltatók, akik a megváltozott munkaképességű személyek csoportjához tartoznak.

A munkát keresők célcsoporthoz tartozásukat orvosi papírokkal és hatósági bizonyítványokkal tudják alátámasztani.

A szolgáltatásokat igénybevevő személyek külön csoportját képezik az akkreditált foglalkoztatóknál dolgozó megváltozott munkaképességű emberek, akik a foglalkoztatásukhoz kapcsolódóan, a munkáltatójuk által biztosítva – jogszabályban meghatározott keretek között – részesülnek rehabilitációs szolgáltatásokban.

MUNKÁLTATÓK

A szolgáltatás másik főszereplőjével, a munkáltatókkal kapcsolatban kiemelő, hogy a számukra nyújtott **szolgáltatási tevékenység** jellemzően **nem korlátozódik az érzékenyítésre**. A szolgáltatásnak éppolyan hangsúlyos eleme a munkáltatók alapos megismerése, az igényeik, elvárásaik pontos feltérképezése, mint annak bemutatása, hogy számukra milyen lehetőségek rejlenek a megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatásában, és hogy a szolgáltatás keretében milyen segítséget kaphatnak ehhez.

A munkáltatókra vonatkozóan fontos kiemelni, hogy bár a szolgáltatásnyújtás elsődleges célja a nyílt piaci elhelyezés, ez nem minden szolgáltatásba vont személy esetében fogalmazható meg aktuális célként. Így vannak olyan ügyfelek, akiknél előrelépésnek, eredménynek tekinthető a támogató környezetet biztosító fejlesztő-, akkreditált-, esetleg közfoglalkoztatásba történő elhelyezés is. Ezért a szolgáltató szervezetek munkáltatói kapcsolataik kiépítésekor az említett foglalkoztatókat is megkereshetik.

Jó tudni!

Az FSZK honlapján, a Kiadványok között elérhetőek tematikus füzetek

- a fejlesztő foglalkoztatásról – <http://fszk.hu/kiadvany/fejleszto-foglalkoztatasi/>,
 - az akkreditált foglalkoztatásról – <http://fszk.hu/kiadvany/akkreditalt-foglalkoztatasi/>,
 - valamint a közfoglalkoztatásról – <http://fszk.hu/kiadvany/kozfoglalkoztatasi/>.
-

PARTNERSZERVEZETEK

A szolgáltató szervezetek munkája szorosan összefonódik egyéb **partnerszervezetek** tevékenységével (pl. egészségügyi intézmények, oktatási- és képzőintézmények, pszichiátriai gondozó, családsegítő központ stb.), akik szükség esetén segítik, kiegészítik, támogatják a szolgáltatók tevékenységét. A partnerségek fontosságát az adja, hogy általuk olyan külső erőforrásokat lehet bevonni a szolgáltatásnyújtásba, amelyeket önmagukban az egyes szervezetek – speciális szaktudás, finanszírozás vagy egyéb – hiányában nem, vagy csak csekély mértékben tudnak biztosítani. Ezért a széleskörű partnerség kialakítása fontos feladata a szolgáltató szervezeteknek.

A foglalkozási rehabilitáció rendszerében meghatározó szerepet töltenek be azok az **állami intézmények**, fővárosi és megyei kormányhivatalok, járási hivatalok, hatóságok, melyek a komplex minősítési eljárás lebonyolítását, ellátások megállapítását és egyéb – jogszabályok által meghatározott, a foglalkozási rehabilitáció különböző területeihez kapcsolódó – tevékenységeket végeznek.

Jó tudni!

A minősítési eljárásról, a kormányhivatalok foglalkozási rehabilitációhoz kapcsolódó feladatairól a korábban már említett *A foglalkozási rehabilitáció intézményrendszere* című tematikus füzetünkben olvashatnak részletesebben – <http://fszk.hu/kiadvany/a-foglalkozasi-rehabilitacio-intezmenyrendszere/>

LAIKUS SEGÍTŐK ÉS SZAKEMBEREK

A megváltozott munkaképességű ügyfelek munkában történő elhelyezkedésének útját – a munkába állás szándékának felmerülésétől az elhelyezkedésig – számosan, különböző szerepkörben támogathatják.

Lehetnek közöttük családtagok, barátok, ismerősök – vagyis a **támogató környezet** –, akik laikus segítőként vehetnek részt a munkakeresés folyamatában. Vannak azonban olyan **szakemberek** is, akik különböző intézményekben, foglalkoztatókban, civil szervezeteknél hivatásszerűen tevékenykednek a foglalkozási rehabilitáció területén. Munkájuk során arra törekednek, hogy a munkaerőpiac különböző színterein történő munkavállalás elősegítéséhez ügyfeleik számára komplex, de az egyedi igényekhez illeszkedő szolgáltatást nyújtsanak.

A SZOLGÁLTATÁST VÉGZŐ SZERVEZETEK TEVÉKENYSÉGEI

A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat nyújtó szervezetek mindegyikére jellemző, hogy szakmai tevékenységüket az adott szervezet működésére vonatkozóan **jogszabályok**, illetve az ezekhez igazodó **szolgáltatási modellek** alapján végzik. A következőkben először a jogszabályok által meghatározott tanácsadási típusokat soroljuk fel, majd pedig azt az általános szolgáltatási folyamatot mutatjuk be, amelyen a hazai szolgáltató szervezetek munkájuk során jellemzően végig haladnak.

JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

A megváltozott munkaképességű személyek ellátásaival kapcsolatos eljárási szabályokról szóló **327/2011. (XII.29.) Korm. rendelet** 2. számú melléklete határozza meg azokat a tanácsadási típusokat, amelyeket az akkreditált szolgáltató szervezetek által foglalkoztatott mentoroknak és tanácsadóknak nyújtaniuk kell az akkreditált szolgáltató szervezetek összes szolgáltatási helyszínén a megváltozott munkaképességű személyek és munkaadók számára. Ezek a következők:

1. Egyéni tanácsadás

- 1.1. **foglalkozási rehabilitációs információ nyújtása** – a tanácsadó széleskörű tájékoztatást nyújt a munkaerőpiaci intézményrendszerről és szereplőkről, a jogszabályi környezetről, a munkát keresőknek nyújtható támogatások, képzések és szolgáltatások lehetőségeiről és az igénybevétel feltételeiről annak érdekében, hogy az ügyfél információellátottságának növelése mellett hatékonyabbá váljon a munkaerőpiaci integráció folyamata;
- 1.2. **foglalkozási rehabilitációs tanácsadás** – a megváltozott munkaképességű személyek megmaradt, fejleszthető képességeire épülő komplex rehabilitáció, munkaerőpiaci integráció és a munkába állás elősegítése, a foglalkoztathatóság fejlesztése valósul meg.

Ennek keretében a tanácsadó a

- **foglalkozási rehabilitációs munkatanácsadás** során felméri a munkaerőpiaci adottságokat, készségeket és képességeket, segíti az elhelyezkedést akadályozó körülmények feltárását és megszüntetését, valamint a megváltozott munkaképességű személlyel közösen meghatározza a foglalkozási rehabilitációs folyamat lépéseit és célját egy egyéni fejlesztési terv elkészítése során;
- **foglalkozási rehabilitációs álláskeresési tanácsadás** során hozzásegíti a megváltozott munkaképességű állást kereső személyt a megmaradt képességekkel és a korábbi munkaerőpiaci előzményekkel összeegyeztethető reális célállás megtalálásához, megosztja vele az álláskereséshez szükséges megfelelő

ismereteket, valamint felkészíti az eredményes álláskeresésre, valamint az egyénre szabott állásfeltárás során a célállásnak megfelelő munkaadókat keres fel.

- 1.3. **foglalkozási rehabilitációs célú pályatanácsadás** – a tanácsadó elősegíti a pályaválasztás, a pályamódosítás megvalósítását, a megfelelő pályaterv és képzési cél meghatározását. Segítséget nyújt a pályamódosítást, vagy pályaválasztást célzó továbbtanulási lehetőségek kiválasztásában az egyéni igények, szükségletek, életcélok, munkavállalói készségek, képességek felmérése, továbbá a képzésre történő felkészítés, tanulási képességek és készségek vizsgálata módszerek alkalmazásával;
- 1.4. **foglalkozási rehabilitációt elősegítő pszichológiai tanácsadás** – a megváltozott munkaképességű személy életvezetéséből, egészségi állapotából vagy a személyiségproblémákból eredő, az elhelyezkedést akadályozó körülmények feltárására kerülnek, valamint a tanácsadó segíti a munkába állást akadályozó érzelmi nehézségek kezelését és a személyes problémák megértését, feldolgozását és megoldását;
- 1.5. **foglalkozási rehabilitációs mentori szolgáltatás** – ennek során megvalósul a képzésben részesülők benntartásának segítése, a lemorzsolódás elkerülése, a munkahelyi környezetbe történő beilleszkedés elősegítése, a betanítás, a munkahelymegtartás segítése, az utókövetés, valamint az egyéni rehabilitációt támogató, segítő szolgáltatások szervezése, az életvitelt, munkavállalást segítő eszközök hozzáféréseinek szervezése a mentor által. Továbbá egyéb tanácsadási módszerek és eszközök felhasználásával segíti a mentor a munkaerőpiaci integrációt és a munkaadók befogadóvá válását a megváltozott munkaképességű személyek iránt.

2. Csoportos tanácsadás

- 1.6. **foglalkozási rehabilitációt elősegítő álláskeresési technikák tréning** – az álláskeresési ismeretek elsajátításával a munkát kereső megváltozott munkaképességű személy felkészül az önálló álláskeresésre, az elhelyezkedésre és a tartós munkavállaláshoz szükséges álláskeresési technikák elméletének és gyakorlatának megismerése és a munkavállalói kulcsképeségeket és kulcskompetenciákat fejlesztése révén;
- 1.7. **képzésre történő fejlesztő felkészítés** – a képzésbe kerülést nehezítő tényezők feltárására és kezelésre kerülnek, fejlesztve a sikeres tanulást megalapozó kompetenciákat, a munkavállalói kulcsképeségeket és kulcskompetenciákat annak érdekében, hogy az ügyfél nagyobb eséllyel kapcsolódhasson be képzési programba és eredményesebben sajátítsa el a képzés tananyagát;
- 1.8. **foglalkozási rehabilitációt elősegítő újraorientáló foglalkozás** – a korábban megszerzett ismeretek, tudás és tapasztalatok feltárásával a tanácsadó segíti a munkanélküliség okozta negatív hatások feloldását, a résztvevők áttekintik a munkaerő- és a képzési piac elérhető lehetőségeit,

összevetik azokat saját felkészültségükkel, képességeikkel és igényeikkel, gyakorolják az álláskereséshez és a munkahely megtartásához szükséges technikákat, készségeket. Az újraorientáló foglalkozás keretében motivációt erősítő csoportos foglalkozás, munkavállalói kulcsképeségeket és kulcskompetenciákat fejlesztő csoportos foglalkozás, munkavállalásra felkészítő és munkavégzést támogató önszorgító csoportok létrehozása és működtetése, személyiségfejlesztést, beilleszkedést és önálló életvitelt segítő tréning, egyéni rehabilitációs támogató, segítő szolgáltatások szervezése valósítható meg.

3. A munkaadók részére nyújtható szolgáltatás

- 1.9. **rehabilitációs foglalkoztatási tanácsadás** – információnyújtással, információközvetítéssel és kapcsolatépítéssel, valamint együttműködést elősegítő tevékenységekkel a tanácsadó hozzájárul az adott térségben, településen a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatási helyzetének javításához, a gazdasági élet résztvevői közötti együttműködés kialakulásához. A szolgáltatás keretében a foglalkoztatást ösztönző munkaadói kapcsolattartás során rehabilitációs állásfeltárás valósul meg a munkaerőpiaci kereslet élénkítése érdekében az alábbi tanácsadások által: munkaerőpiaci információ nyújtása munkaadóknak, mikro-, kis- és középvállalkozásoknak nyújtott foglalkoztatási tanácsadás, atipikus foglalkoztatási tanácsadás, álláshelyek feltárása, munkaadói kapcsolatok erősítése;
- 1.10. **foglalkozási rehabilitációs célú érzékenyítés** – a tanácsadó felkészíti a munkaadót a megváltozott munkaképességű munkavállalók fogadására, beillesztésére, sikeres foglalkoztatásuk elősegítésére az alábbi módszerek alkalmazásával: szervezet felmérése, érzékenyítő tréning, munkakörelemzés, információnyújtás, egyenlő esélyű hozzáférést biztosító munkahelyi környezet kialakítását támogató műszaki, technikai tanácsadás;
- 1.11. **foglalkozási rehabilitációs állásbörze** – a munkaerőpiaci kereslet és kínálat összehangolásának elősegítése valósul meg, az állásbörzén részt vevő munkaadók és a megváltozott munkaképességű munkát kereső személyek közötti közvetlen kapcsolatfelvétel révén, ami nagymértékben növelheti az elhelyezkedés, illetve a munkahelyi megfelelés esélyét.

4. Foglalkozási rehabilitációs célú munkaközvetítés

A munkát kereső megváltozott munkaképességű személyek és a számukra állást kínáló munkaadók találkozását segíti elő annak érdekében, hogy közöttük foglalkoztatásra irányuló jogviszony jöjjön létre. A munkaközvetítés egyéni és csoportos közvetítés formájában valósulhat meg.

SZOLGÁLTATÁSI TEVÉKENYSÉGEK

A szolgáltató szervezetek szakmai tevékenységüket protokollok – szakmai szervezetek által kidolgozott, írásban dokumentált módszertani útmutatás – alapján végzik. Ezek a protokollok az előzőekben ismertetett jogszabályok szerinti tevékenységek, valamint speciális szolgáltatási elemek mellett azok egymásra épülését, folyamatát is leírják.

A hazánkban működő **foglalkozási rehabilitációs szolgáltatási modellek** számos elemükben hasonlóságot mutatnak. Szolgáltatásaikat általánosságban az alábbiakban bemutatott lépések szerint nyújtják. Azonban az egyes lépések a különböző módszertanok esetében és a szolgáltatásban résztvevő személyek egyedi igényeinek megfelelően eltérő hangsúllyal szerepelhetnek.

Munkavállalók számára nyújtott szolgáltatások

A munkavállalók számára a szervezetek jellemzően az alábbi szolgáltatásokat nyújtják:

A szolgáltatásnyújtás minden esetben a **kapcsolatfelvételt** követően a szolgáltatásról szóló tájékoztatásnyújtással kezdődik. Ez alatt dől el, hogy a munkát kereső személyek és a szolgáltatást nyújtó szervezetek kölcsönösen megfelelnek-e egymásnak, vagyis az érintettek kívánnak-e, illetve tudnak-e élni a szolgáltatók által felkínált lehetőségekkel, a szolgáltatók pedig be tudják-e vonni a szolgáltatásba a jelentkezőket. Ha mindkét fél részéről megvan a

szándék, akkor kerülhet sor a **szerződés megkötésére**, mellyel írásban rögzítik a további együttműködés feltételeit.

A szolgáltatás következő lépése a **felmérés**, melynek célja az, hogy átfogó képet adjon az ügyfél képzettségéről, munkavállalással kapcsolatos elképzeléseiről, múltjáról, eddigi tapasztalatairól, képességeiről, erősségeiről, nehézségeiről, támogató környezetéről, valamint az állapothoz kapcsolódó korlátozó tényezők jellegzetességeiről.

A felmérést követi annak a **tervnek** az elkészítése, amelyben meghatározásra kerülnek a legfontosabb célok és az ahhoz rendelt fejlesztendő területek, megoldandó nehézségek, a foglalkoztatás biztosítását gátló körülmények, egyéb feladatok, tevékenységek, célcsoport-specifikus szükségletek, bevonásra kerülő külső szolgáltatások, határidők és a felelősök.

A megváltozott munkaképességű emberekre jellemző, hogy nem mindig rendelkeznek reális elképzeléssel a munkaerőpiacról, gyakran nincs megfelelő munkatapasztalatuk. Ezért a sikeres elhelyezkedésük és hosszútávú helytállásuk érdekében célorientált **felkészítésre** van szükség. A felkészítésnek minden esetben a korábban elkészített terv mentén kell történnie, melyet – ha szükséges – menet közben is lehet módosítani.

A sikeres felkészítést követően történik az egyénre szabott munkahelyfeltárás, vagy a már feltárt munkakörökhöz kapcsolódó munkáltatói és munkavállalói elvárások, elképzelések illesztése. A **munkaközvetítés** célja a munkavállalásra felkészített munkavállaló és a munkavállaló fogadására kész munkáltató közvetlen találkozásának elősegítése, valamint a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létrehozása.

Erre akkor kerülhet sor, ha az ügyfél számára olyan munkahelyet, munkakört talál a szolgáltató, amely a munkahely és a munkakör általános felmérése alapján, illetve az adott ügyfél adottságait, lehetőségeit tekintve, valamint a leendő munkáltató elképzeléseit figyelembe véve megfelelőnek mondható.

A megváltozott munkaképességű személyek tartós nyílt piaci foglalkoztatásának elősegítését támogatja a **betanulás és a munkahelyi beilleszkedés segítése**, melynek szükségessége és mélysége nagymértékben függ az ügyfél egyéni szükségleteitől.

Ennek a szolgáltatási elemnek a célja az, hogy a megváltozott munkaképességű munkavállalók megkapjanak minden olyan – számukra szükséges – támogatást, ami a munkakörükbe tartozó feladatok hatékony, eredményes elvégzését lehetővé teszi. A cél az, hogy a megváltozott munkaképességűből eredő közvetlen és közvetett hátrányok ellenére a munkáltató minden szempontból megfelelő munkaerőt, valamint a felmerülő problémák megoldásához professzionális és azonnali segítséget kapjon.

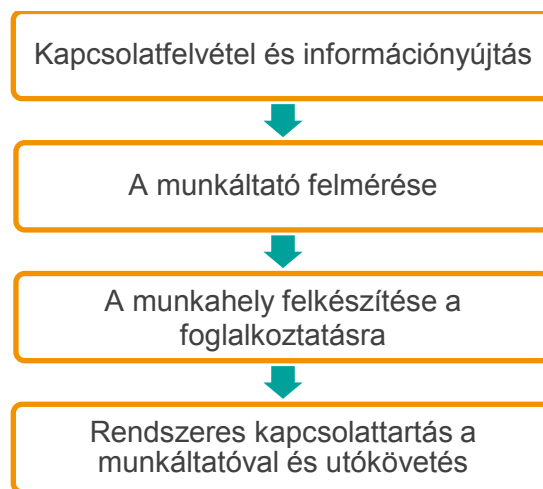
Az ügyfél **utókövetésének** a célja a hosszantartó foglalkoztatás elérése. Az ügyfeleknek a beilleszkedést követően is szüksége lehet támogatásra a munkahelyi problémák, konfliktusok kezelésében, de előfordulhat az is, hogy a munkáltatók kérnek támogatást a szolgáltatóktól az ügyféllel kapcsolatos nehézségeik kezelésére – például új munkakörbe helyezés esetén.

Munkáltatók számára nyújtott szolgáltatások

Az álláskeresőket mellett a szolgáltató szervezetek másik célcsoportját a munkáltatók adják.

A munkáltatók számára nyújtott szolgáltatásoknak fontos területe az **érzékenyítés**, de nem csak ebben merül ki a szolgáltatók munkája. Tevékenységeik között megtalálható a **munkáltató munkaköri profiljának kialakítása**, az adott munka elvégzéséhez szükséges **szakmai és személyes kompetenciák felmérése**, valamint a közvetlen **munkatársak és vezetők felkészítése** a munkavállaló fogadására is. A nyomon követési szakasz pedig lehetővé teszi, hogy a munkavégzés során felmerülő problémák szakember bevonásával helyben rendeződjenek, a munkában maradáshoz, a munkahelymegtartáshoz segítve ezzel elő.

A munkáltatók számára a szervezetek jellemzően az alábbi szolgáltatásokat nyújtják:

A szolgáltatási folyamat kezdetét ebben az esetben is a **kapcsolatfelvétel**, általános **tájékoztatás nyújtása** jelenti. Amennyiben a munkáltató a kapcsolatfelvételt, tájékoztatást követően nyitott a további együttműködésre, esetleg már azonnal konkrét üres álláshelyet jelez, akkor kezdődik meg a munkáltató felmérése.

A **felmérés** jelenti egyrészt a munkáltató általános felmérését (milyen szervezeti egységek, telephelyek vannak, munkahelyi szabályok és szokások megismerése stb.), de magába foglalja a konkrét munkakör, munkakörnyezet alapos felmérését, megismerését is.

A **munkahely felkészítése** egyrészt az általános érzékenyítést jelenti, de magában foglalja a konkrét munkakörnyezet, a leendő munkatársak felkészítését is a munkavállaló fogadására. Ez utóbbi általános információnyújtást jelent az adott fogyatékos-típusról, illetve a munkavállalóhoz kötődő konkrét tudnivalókról. A munkáltatónál történő, de a szolgáltató által végzett betanítás szintén vonzó lehetőség a munkáltató számára, hiszen nem neki kell gondoskodni a munkavégzéshez szükséges ismeretek átadásáról, begyakoroltatásáról.

Az ügyfelek elhelyezését követően fontos feladata a szolgáltatónak, hogy az **utókövetés** által elősegítse a hosszantartó foglalkoztatást. Ezért a szolgáltatók a munkáltatók számára általában lehetőséget biztosítanak arra, hogy a munkahelyi betanulás/beilleszkedés támogatásának lezárulása után is szükség esetén segítséget kérjenek.

A szolgáltató szervezetek kiterjedt és jól kiépített munkáltatói kapcsolatokkal rendelkeznek, amely a sikeres munkába helyezés egyik záloga.

Akkreditált foglalkoztatók által nyújtott szolgáltatások

Az akkreditált foglalkoztatók által nyújtott szolgáltatásokat **327/2012. (XI. 16.) Korm. rendelet** vonatkozó része határozza meg. E szerint a munkáltatónak lehetővé kell tennie a személyes rehabilitációs tervben meghatározott segítő szolgáltatások igénybevételét munkavállalói számára.

A **segítő szolgáltatások** körébe tartozik:

- a munkaerőpiaci információ nyújtása,
- a munka- és pályatanácsadás,
- a rehabilitációs tanácsadás,
- a pszichológiai tanácsadás, valamint
- egyéb, a munkához jutást és a munkahely megtartását, az egészséges életmódot, az önálló rendelkezést és önálló életvitelt támogató szolgáltatások, mint pl. életvezetési tanácsadás, jogsegélyszolgálat, családgondozás és szociális ügyintézés.

A segítő szolgáltatásokat nyújthatja a munkáltató által foglalkoztatott **rehabilitációs tanácsadó vagy mentor**, de akár **külső szervezet** vagy **magánszemély** is.

Az akkreditált foglalkoztatók számára a **tranzitálás** jogszabályban meghatározott feladat.

Ehhez a tevékenységhez biztosít módszertani háttérrel a RÉV projekt keretében 2014-ben kidolgozott *Átvezetés szolgáltatás módszertan* – <http://fszk.hu/szervezeti-egysegek/rev/szakmai-anyagok/>

Fejlesztő foglalkoztatás és szolgáltatás

Az **1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet** alapján segítő szolgáltatási tevékenységet a fejlesztő foglalkoztatók is végeznek, melyet az érintett személyek **egyéni foglalkoztatási tervében** rögzítenek.

A fejlesztő foglalkoztatásban is nagyon fontos, hogy a fejlesztés során megjelenjen a nyílt munkaerőpiacra jellemző szemlélet, elvárási rendszer és munkatípus, hiszen ezek szükségesek ahhoz, hogy felkészítsék az érintetteket a jövőbeni követelményekre, a külső munkahelyen történő munkavállalásra.

AZ INTÉZMÉNYEK FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOKBAN REJLŐ LEHETŐSÉGEI

A kiváltási folyamatban részt vevő intézmények számára a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatást nyújtó szakemberek az alábbi tevékenységekben nyújthatnak segítséget:

- az intézményekben élő személyek **felmérése**: annak megállapítása, hogy az adott személy alkalmas-e nyílt munkaerőpiaci vagy akkreditált foglalkoztatónál történő foglalkoztatásra;
- az alkalmas lakók **felkészítése** a foglalkoztatásra, partnerségben a TL foglalkoztatásban felelős szakemberével;
- a potenciális jelöltek számára **munkapróba és próbamunka** szervezése;
- nyílt munkaerőpiaci, vagy akkreditált foglalkoztatókhoz történő személyre szabott **munkaközvetítés**;
- munkába jutás útvonalának és a **közlekedésnek a betanítása**;
- munkahelyi **beilleszkedés** és a munkafolyamatok **betanításának** segítése;
- a járási **munkaerőpiac feltérképezése** a potenciális ügyfelek igényeinek tükrében;
- **kapcsolatépítés munkáltatókkal, információnyújtás, munkáltatói érzékenyítés**;
- a már meglévő partnerkapcsolatokra építve járási **partnerkapcsolatok** kiépítésének segítése az érintett személyeket segítő szakemberek/TL esetfelelősök és a kiváltásban érintett települések önkormányzatai, civil szervezetei között.

Az intézményekben a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások két módon jelenhetnek meg:

- az intézmény saját maga válik szolgáltatóvá, vagy
- külső szolgáltatótól vásárol – vagy együttműködés keretében kér – szolgáltatást.

Az első esetben, amikor az **intézmény válik szolgáltatóvá**, az intézmény legfontosabb feladata az, hogy forrást teremtsen olyan szakemberek foglalkoztatásához, akik el tudják látni ezt a feladatot, s megteremtse azt az optimális fizikai környezetet, amelyben az adott szakemberek a szolgáltatási tevékenységet végezni tudják.

A második esetben az intézmény **szolgáltatásvásárlás** útján jut a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokhoz. Ebben az esetben az intézmény feladata a szolgáltató szervezet felkutatása, együttműködés kialakítása, forrás biztosítása a szolgáltatási tevékenység megvásárlásához. A szolgáltatásnyújtás ebben az esetben történhet az intézményben vagy a szolgáltató irodájában is, ez általában megállapodás kérdése.

	Előnyök	Nehézségek
Az intézmény maga válik szolgáltatóvá	<ul style="list-style-type: none"> – a szolgáltatás az intézményi lakókra specializálható; – a szolgáltatási tevékenységbe (felmérés, felkészítés stb.) bevonhatóak az intézményi dolgozók; – könnyebb az szolgáltatásban részesülők motiválása; 	<ul style="list-style-type: none"> – kezdetben nagy forrás és humánerőforrás igényel jár; – önálló fizikai teret igényel; – ki kell építeni azt a munkáltatói és partneri kapcsolatrendszert, ami alapfeltétele a szolgáltatásnak;
Az intézmény szolgáltatást vásárol	<ul style="list-style-type: none"> – a széleskörű szakemberbázist, a helyszínt és a szolgáltatáshoz szükséges felmérő és felkészítő eszközöket a szolgáltató biztosítja; – széles munkáltatói és egyéb partnerhálózatot biztosít; 	<ul style="list-style-type: none"> – a szolgáltatóhoz történő alkalmazkodást igényli; – kevésbé az intézmény lakóira specifikált szolgáltatást nyújthat; – az intézménynek ebben az esetben is célszerű az esetgazdát biztosítani;

SZÉCHENYI

2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE